

Statsforvalteren

i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Vår dato:

17.04.2026

Vår ref:

2026/10150

Deres dato:

24.02.2026

Deres ref:

202517478-3

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT
(NVE)Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon

Emma Ludvigsen, 32266997

Høringsuttalelse til søknad om delvis nedleggelse av dam - Marker - Risen dam

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus viser til henvendelse datert 24.02.2026 der dere ber om uttalelse til søknad om delvis nedleggelse av Risen dam i Marker kommune. Dere ønsker konkrete synspunkter på planene som er presentert i søknaden.

Statsforvalteren har i uttalelsen lagt vekt på forurensningsloven, forholdet til Vestre Risenhøgda og Fuglemåsan naturreservat, naturmangfoldloven, vannressursloven § 11 og vannforskriften.

Bakgrunn

Haldenvassdragets brukereierforening (HVB) har søkt i henhold til vannressurslovens § 8 og § 41 om tillatelse til å delvis legge ned dam Risen i Marker kommune. Det ble i 2019 konkludert med at dammen ikke tilfredsstiller alle kravene i damsikkerhetsforskriften, og det ble pålagt å utføre tiltak på damanlegget.

Dersom dagens damanlegg skal forsterkes eller bygges om til å tilfredsstille alle krav, så innebærer dette betydelige kostnader for dameier. Dammen har i dag ingen praktisk funksjon for dameier, som derfor ønsker å delvis nedlegge dammen. Det er planlagt å bygge opp igjen en liten terskel i dammens dypløp, for å begrense konsekvenser for fritidseiendommer og friluftsliv.

Dam Risen ble bygget i 1900 i forbindelse med tømmerfløtning, og er en murdam med lengde på 19,5 meter og største damhøyde på ca. 4 meter. Eksisterende murdam rives i sin helhet og det bygges opp igjen en 0,6 m høy betongterskel på samme sted. Det legges opp til at man etablerer en gangbro over elveløpet slik at adkomsten forbi damstedet opprettholdes.

Det opplyses at det vil være mulig å tilrettelegge for fiskeoppvandring over ny terskel, som vil kunne bedre rekrutteringen av ørret til vassdraget. Det er også beskrevet at tiltaket vil kunne påvirke bestanden av edelkreps i Store Risen og Damvann negativt.

E-postadresse:
sfospost@statsforvalteren.no
Sikker melding:
www.statsforvalteren.no/melding

Postadresse:
Pb 325
1502 Moss

Besøksadresse:
Moss: Vogts gate 17
Drammen: Dr. Hansteinsgate 9
Oslo: Stensberggata 27

Telefon: 69 24 70 00
www.statsforvalteren.no/os
Org.nr. 974 761 319

Statsforvalterens vurdering

Forholdet til Vestre Risenhøgda naturreservat

Området vest for magasinet inngår i Vestre Risenhøgda naturreservat (ID VV00003531). Vestre Risenhøgda og Fuglemåsan naturreservat ble sist utvidet i 11.2.2022. Formålet med vernet fremkommer av verneforskriften §1: *Formålet med forskriften er å bevare et skogområde som representerer bestemte typer natur i form av gammel lavlandsbarskog og større uberørte nedbørsmyrer. Videre er formålet å bevare et område som har særlig betydning for biologisk mangfold ved at det har stor variasjon i vegetasjon. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og eventuelt videreutvikle dem.*

Grovt sett består lokaliteten av en rygg eller ås med en markert østvendt li ned mot vannene Store Risen og Damvann og til dels bratt terreng mot vest. Statsforvalteren kan ikke se at nedleggelsen av dammen vil ha nevneverdige konsekvenser for verneverdiene i Vestre Risenhøgda og Fuglemåsan naturreservat slik det fremkommer av verneformålet. Selve demningen befinner seg utenfor naturreservatet, og vi vurderer at det ikke vil være behov for dispensasjon fra vernebestemmelsene. Dersom det skulle være behov for motorisert ferdsel eller håndtering av masser innenfor naturreservatet i forbindelse med tiltaket, er dette i strid med verneforskriften og krever egen dispensasjon.

Konsekvensen av en nedleggelse av dammen er at vannstanden i Damvann og Store Risen reduseres. Tiltaket får dermed en praktisk betydning for vår forvaltning av verneområdet med tanke på hvor naturreservatets grenser går. Grensene for verneområdet fremgår av vedlagte vernekart. Vernegrensa for Vestre Risenhøgda og Fuglemåsan naturreservat går i dag ned til vannkant (Høyeste regulerte vannstand). Den nye vannstanden vil skape tørrlagt landareal, og det vil oppstå en uvernet sone mellom vannkant og naturreservat. Dette innebærer at det kan bli behov for å merke vernegrensen på nytt, eller fortrinnsvis vurdere om reservatet kan utvides ved en grensejustering. Vi ber NVE vurdere om søker kan pålegges å dekke kostander ved dette.

Forurensningsloven

Forurensningsloven § 7 fastslår at ingen må ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning uten at det er lovlig etter §§ 8 eller 9, eller tillatt etter vedtak i medhold av § 11. Vanlig forurensning fra midlertidig anleggsvirksomhet er forøvrig i henhold til forurensningsloven § 8 første ledd punkt 3, tillatt uten behov for særskilt tillatelse. Dette forutsetter at anleggsdriften er midlertidig og at forurensningen er å anse som vanlig. Medfører anleggsdriften en forurensning som karakteriseres som ikke normal i forhold til art og omfang, kreves en tillatelse etter forurensningsloven § 11.

Vi vil trekke frem at riving av dam er arbeider som kan medføre partikkelspredning, både i form av rivning av selve dammen, og ved transport av partikler som dammen tidligere har holdt tilbake. Det er viktig at tiltakshaver gjør en miljørisikovurdering av de arbeidene som skal gjennomføres, og at det gjøres avbøtende tiltak for å begrense miljøpåvirkning av de arbeidene som skal gjennomføres i forbindelse med riving av dammen.

Dersom søker er usikker på om tiltaket vil kreve en særskilt tillatelse etter forurensningsloven § 11, anbefaler vi at Statsforvalteren kontaktes for en avklaring rundt dette.

Det beskrives i søknaden at stein fra eksisterende dam bør legges i hauger 1-3 meter under ny vannstand, for å bidra til økte skjulmuligheter for edelkreps i Damvann. Vi vil minne om at

oppgravde masser fra vann er å anse som et næringsavfall og skal leveres til godkjent mottak eller nyttiggjøres i henhold til avfallsregelverket. Det tillates kun nyttiggjøring av masser i tilstandsklasse 1-2, jf. Miljødirektoratets veileder *Grenseverdier for klassifisering av vann, sediment og biota (M-608/2016)*. Masser i tilstandsklasse 3-5 skal leveres til godkjent mottak med tillatelse etter forurensningsloven. Tiltakshaver plikter å dokumentere hvor alle avfallsfraksjoner og overskuddsmasser er levert, og at eventuelt farlig avfall blir deklart gjennom www.avfallsdeklarerer.no.

Naturmangfoldloven

Statsforvalteren forventer at det gjøres en vurdering av om prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 er oppfylt. Vi minner også om at det er tiltakshaver som skal dekke kostnadene ved å unngå og begrense skade på naturmangfoldet, jf. § 11 i naturmangfoldloven. Tiltakshaver er også pliktig å benytte miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, jf. § 12 i naturmangfoldloven.

Vi vil trekke frem at det i søknaden er skrevet at en bestand av edelkreps vil påvirkes negativt av planlagt tiltak. Det er ingen registreringer av edelkreps i vassdraget, men det vises i søknaden til en høring i 2021 hvor det ble hevdet fra flere høringsparter at det er en liten populasjon med edelkreps i vassdraget. Vi vil understreke at edelkreps er vurdert til sterkt truet på Norsk rødliste for arter i 2021. Vurderingen kommer av reduksjon i populasjonsstørrelse. Flytting av edelkreps krever tillatelse fra Statsforvalteren og Mattilsynet.

Tiltaket vil medføre en permanent senkning av vannstanden i vassdraget, og dette vil kunne ha stor påvirkning på edelkreps i området. Et mindre vannvolum vil gi et mindre leveområde for edelkrepsen, og det må vurderes avbøtende tiltak for å begrense negativ påvirkning på bestanden, slik som å flytte kreps til lokaliteter med ledig produksjonskapasitet.

Edelkreps trues også av krepsepest som overføres fra fremmedarten signalkreps. Det er 100 % dødelighet for alle individer som smittes. Det er viktig at det gjøres tiltak for å hindre spredning av signalkreps. Det må derfor gjøres en vurdering av om Risen dam er et nødvendig vandringshinder som hindrer spredning signalkreps. Dersom delvis nedleggelse av dammen vil øke risiko for spredning av signalkreps, må det etableres vandringshinder for signalkreps.

Vi viser til aktsomhetsplikten (§ 6) og føre-var-prinsippet (§ 9) i naturmangfoldloven. Dersom tiltaket gjennomføres, må det være gjort grundige vurderinger og tiltak for å begrense belastningen på edelkrepsbestanden.

Vannressursloven § 11

Det oppgis ikke i søknaden om det er behov for fjerning av kantsone i forbindelse med gjennomføring av tiltaket. Vannressursloven § 11 setter krav om at det skal opprettholdes et naturlig vegetasjonsbelte langs alle vassdrag med årssikker vannføring. Statsforvalteren kan i særlige tilfeller gi dispensasjon til fjerning av kantvegetasjon. Informasjon om kantsoner langs vassdrag og søknadsskjema finnes her: [Kantsoner langs vassdrag | Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus](#).

Dersom det er behov for fjerning av kantvegetasjon i forbindelse med arbeidene, skal det sendes en søknad til Statsforvalterens postmottak: sfospost@statsforvalteren.no. Dersom det er usikkerhet rundt vurderingen av dette, må tiltakshaver kontakte oss for en avklaring.

Vannforskriften

Risen dam ligger i vannforvaltningsdatabasen Vann-Nett innenfor vannforekomst Krokselva (ID 001-297-R). Oppstrøms dammen er Damvann, som er del av vannforekomst Store Risen (ID 001-335-L). Begge vannforekomstene har god økologisk tilstand. Krokselva er i middels grad påvirket av næringsforurensning, og Store Risen er i liten grad påvirket av hydrologiske endringer grunnet vannføringsendring.

Vi vil minne om at i henhold til § 4 i vannforskriften skal tilstanden i overflatevann beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomsten skal ha minst god økologisk og kjemisk tilstand. Ny aktivitet og inngrep skal derfor ikke medføre forringelse eller vanskeligjøre oppnåelse av miljømål som er satt. Det må gjøres en vurdering av om senking av vannstand vil komme i konflikt med § 4.

Konklusjon

Ved riving av Risen dam er det viktig at det gjøres en miljørisikovurdering av arbeidene, og at det gjøres avbøtende tiltak for å begrense forurensningsfaren. Det er også viktig at det gjøres vurderinger og tiltak som begrenser belastningen av edelkrepsbestanden som er nevnt i søknaden, samt vurderinger som sikrer at nedtappingen ikke vil forringe eller vanskeligjøre oppnåelsen av miljømålet til vannforekomstene. Når det gjelder forholdet til Vestre Risenhøgda og Fuglemåsan naturreservat, ber vi NVE vurdere å pålegge søker å dekke kostander ved grensejustering av naturreservatet.

Med hilsen

Pernille Andrine Eriksdatter Giske
seniorrådgiver
Klima- og miljøvernavdelingen

Emma Ludvigsen
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

MARKER KOMMUNE

Postboks 114

1871

ØRJE